

Faunabeheereenheid Fryslân
t.a.v. mevr. T. Schokker-Strampel
Schwichumerdijk 3
9088 AP WIRDUM

Leeuwarden, 12 november 2024

Verzonden,

18 NOV. 2024

Ons kenmerk : 02223188
Domein/ Team : Omgevingszaken
Behandeld door : Team Groene Regelgeving / (058) 292 89 95 of wnb@fryslan.frl
Uw kenmerk : -
Bijlage(n) : 4

Onderwerp : **PF-2024/282266**: Omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit op grond van de Omgevingswet ten behoeve van het beheer van de populatie van het damhert in het gebied Oranjewoud-Katlijk en ten behoeve van het voorkomen van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren in de gehele provincie.

Geachte mevrouw Schokker-Strampel,

Onderwerp

Omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit voor het uitvoeren van beheer op het damhert ten behoeve van de verkeersveiligheid in het gebied Oranjewoud-Katlijk met een bufferzone daaromheen¹ en ten behoeve van het voorkomen van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren in de gehele provincie Fryslân in de periode tot en met 30 november 2029.

Het College besluit

- i. Omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit (hierna: omgevingsvergunning) te verlenen ingevolge de artikelen 5.1., lid 2 sub g Omgevingswet (hierna: Ow) jo. 11.54, lid 1 sub a Besluit activiteit leefomgeving (hierna: Bal) aan de Faunabeheereenheid Fryslân (verder: Fbe Fryslân) voor het uitvoeren van beheer. De omgevingsvergunning heeft als doel het beperken van de omvang van de populatie van het damhert (Dama dama) in het gebied Oranjewoud-Katlijk met bufferzone ten behoeve van de openbare veiligheid (specifiek de verkeersveiligheid) op grond van artikel 8.74 I Bkl, tweede lid.

¹ De begrenzing van het gebied is weergegeven op de kaart in bijlage 2.

- ii. Omgevingsvergunning te verlenen ex artikel 5.1., lid 2 sub g Ow jo. 11.54, lid 1 sub a Bal aan de Fbe Fryslân voor het uitvoeren van afschot op het damhert ten behoeve van het voorkomen van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren binnen de gehele provincie Fryslân.
- iii. Maatwerkvoorschrift te verlenen voor het terugdringen van de omvang van een populatie dieren zonder dat dit wordt uitgevoerd volgens een vastgesteld faunabeheerplan, ex. artikel 11.63, derde lid, onder b jo. 11.63, eerste lid Bal.
- iv. Maatwerkvoorschrift te verlenen voor het gebruik van het geweer binnen de bebouwingscontour jacht of op terreinen onmiddellijk grenzend aan die bebouwingscontour, ex. artikel 11.31 lid 2 jo 11.83 lid 1 onder b Bal.
- v. Maatwerkvoorschrift te verlenen voor het kunnen gebruiken van een geluiddemper en/of nachtzichtapparatuur op het geweer, ex. artikel 11.31 lid 2 jo 11.79 lid 5 Bal.
- vi. Maatwerkvoorschrift te verlenen voor het gebruik van het geweer, al dan niet met geluiddemper en/of nachtzichtapparatuur, voor zonsopkomst en na zonsondergang, ex. artikel 11.31, lid 2 jo 11.83, lid 1, sub a Bal.
- vii. De voorschriften 1 tot en met 28 te verbinden aan deze omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften.

Voorschriften

Verantwoordelijkheid

1. De omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften worden verleend aan en staan op naam van de Fbe Fryslân. De Fbe Fryslân is als vergunninghouder te allen tijde verantwoordelijk voor het naleven van de voorschriften waaronder de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften zijn verstrekt.
2. De verantwoordelijkheid van de vergunninghouder Fbe Fryslân laat elke verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid van eventuele individuele feitelijke gemachtigden en/of gebruikers van de omgevingsvergunning voor het naleven van voorschriften en andere wettelijke bepalingen onverlet.

Machtiging gebruik omgevingsvergunning

3. De Fbe Fryslân is bevoegd de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften, voor zover deze zien op het inperken van de populatie damherten (besluitpunt I), door te machtigen naar de Wildbeheereenheden (hierna: Wbe's) in het gebied zoals weergegeven in bijlage 2 en aan omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit houders (verder: jagers). De Fbe Fryslân dient daarbij de gemachtigden nadrukkelijk te wijzen op de specifieke voorschriften ten aanzien van het gebruik, o.a. door bij afgifte van een machtiging tevens een kopie van voorliggend besluit te verstrekken en hen te wijzen op de bepalingen t.a.v. de Ow.
4. De Fbe Fryslân is bevoegd de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften, voor zover deze zien op het voorkomen van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren (besluitpunt II), door te machtigen naar de Wbe's in de gehele provincie Fryslân en aan jagers. De Fbe Fryslân dient daarbij de gemachtigden nadrukkelijk te wijzen op de specifieke voorschriften ten aanzien van het gebruik, o.a. door bij afgifte van een machtiging tevens een kopie van voorliggend besluit te verstrekken en hen te wijzen op de bepalingen t.a.v. de Ow.
5. De gemachtigde Wbe's kunnen jagers machtigen voor het uitvoeren van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften. De Wbe dient daarbij de gemachtigden nadrukkelijk te wijzen op de specifieke voorschriften ten aanzien van het gebruik, o.a. door bij afgifte van een machtiging tevens een kopie van voorliggend besluit te verstrekken en hen te wijzen op de bepalingen t.a.v. de Ow. Tevens dient de

Wbe de naam, het adres en de woonplaatsgegevens van de betreffende jager terstond aan de Fbe Fryslân door te geven.

6. De machtigingen als benoemd onder voorschrift 3, 4 en 5 worden afgegeven voor de periode van maximaal één jaar.
7. Voordat een jager een machtiging ontvangt, dient de jager een interactieve module damhertbeheer te volgen, welke gericht is op veiligheid (mede i.r.t. recreatie binnen het afschotgebied) en de methode van (verstoringssarm) bejagen. De vorm en onderdelen van de module worden door de Fbe Fryslân, de Wbe's en een onafhankelijk aantoonbaar damhertdeskundige (hierna: deskundige) in samenwerking vormgegeven en dient ter goedkeuring te worden voorgelegd aan het bevoegd gezag. Jagers waarvan tijdens de module blijkt dat zij niet over voldoende kennis en ervaring beschikken of die de module niet gevolgd hebben, ontvangen geen machtiging. De Fbe houdt een overzicht bij waarop vermeld staat welke jagers de module gehaald hebben.
8. Indien de deskundige tijdens de module genoemd onder voorschrift 7 tot de conclusie komt dat een individuele jager niet over voldoende kennis en/of ervaring beschikt, geeft hij dit door bij de Fbe Fryslân. De Fbe Fryslân biedt de betreffende jager een aanvullende cursus aan, welke behaald moet worden voordat wordt overgegaan tot het afgeven van een machtiging.
9. Voorschriften 7 en 8 zijn niet van toepassing bij de uitvoering van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften voor zover deze zien op het voorkomen van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren (besluitpunt II). Afschot van zieke of gebrekkige dieren mag door iedere gemachtigde jager in eigen jachtveld worden uitgevoerd mits het een acute situatie betreft waarbij een ziek of gebrekkig dier terstond uit zijn lijden verlost dient te worden.
10. De jager die gemachtigd is om afschot te plegen, mag zich laten vergezellen door ten hoogste twee andere – al dan niet gemachtigde - jagers. Jagers die de module damhert niet gevolgd hebben dienen geen afschot te plegen.
11. De feitelijke gebruiker van de omgevingsvergunning is verplicht een exemplaar van dit besluit bij zich te houden, evenals de omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit. Deze moeten op eerste vordering van een daartoe bevoegde toezichthoudende ambtenaar ter inzage worden afgegeven.
12. De Fbe Fryslân houdt een overzicht bij van de aan Wbe's verleende machtigingen. Dit overzicht dient op eerste vordering van de toezichthoudend ambtenaar van de provincie Fryslân ter inzage te worden afgegeven.
13. De Fbe Fryslân houdt een overzicht bij van de door de Wbe's verleende machtigingen aan jagers. Dit overzicht dient op eerste vordering van de toezichthoudend ambtenaar van de provincie Fryslân ter inzage te worden afgegeven.
14. Indien het bevoegd gezag van oordeel is dat de machtiging van een jager ingetrokken moet worden, dient de Fbe Fryslân deze onmiddellijk in te trekken. Deze intrekking dient schriftelijk bevestigd te worden door de Fbe, met een afschrift aan het bevoegd gezag.

Afschotperioden, -tijden en middelen

15. Het gebruik van de omgevingsvergunning en de maatwerkvoorschriften is toegestaan in de volgende periodes:
 - 1 januari t/m 31 december: mannelijke dieren (exclusief kalveren).
 - 1 september tot 31 maart: vrouwelijke dieren en kalveren (mannelijke en vrouwelijke)².

² Kalveren zijn damherten in hun eerste levensjaar.

16. Voor de uitvoering van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften worden de volgende middelen aangewezen:
 - Het kogelgeweer met getrokken loop, als bedoeld in artikel 1.80, lid 1 sub b, Bal, met kogelpatronen met een doorsnede van tenminste 6,5 mm én waarvan de trefenergie tenminste 2200 Joule op 100 meter afstand van de loopmond bedraagt.
 - Een geluiddemper en/of nachtzichtapparatuur op het geweer.
 - (Zweet)honden, voor zover deze worden ingezet ten behoeve van de nazoek van aangeschoten, zieke of gebrekkige damherten.
 - Het mes, voor zover deze gebruikt wordt voor het uitvoeren van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften voor zover deze zien op het voorkomen van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren (besluitpunt II).
17. Het gehele jaar rond geldt dat slechts afschot mag plaatsvinden tussen 2 uur voor zonsopkomst en 2 uur na zonsondergang.
18. Het beheer dient uitgevoerd te worden volgens het werkplan, welke onderdeel uitmaakt van deze vergunning.
19. De in voorschrift 15 en 17 genoemde perioden en tijden zijn niet van toepassing bij de uitvoering van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften voor zover deze zien op het voorkomen van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren (besluitpunt II). Afschot van zieke of gebrekkige dieren kan te allen tijde plaatsvinden indien hiertoe noodzaak bestaat.

Beheergebied

20. De uitvoering van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften dient plaats te vinden binnen de begrenzing van het kerngebied weergegeven op de kaart in bijlage 2 en de daarop aangegeven bufferzone.
21. Voorschrift 20 is niet van toepassing bij de uitvoering van de omgevingsvergunning en maatwerkvoorschriften voor zover deze zien op het voorkomen van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren (besluitpunt II). Afschot van zieke of gebrekkige dieren kan in geheel Fryslân plaatsvinden.

Duurzame populatie

22. Er dient een duurzame populatie van minimaal 80-90 damherten in het kerngebied als weergegeven in de kaart in bijlage 2 over te blijven.

Toestemming grondgebruiker

23. Van de omgevingsvergunning mag slechts gebruik worden gemaakt nadat de grondgebruiker van de percelen waarop dit gebruik plaatsvindt de Wbe of de feitelijke gebruiker hiertoe toestemming heeft gegeven.

Rapportage

24. De Fbe Fryslân is verplicht jaarlijks vóór 1 mei een digitale rapportage uit te brengen aan de provincie Fryslân, Afdeling Omgevingszaken, team Groene Regelgeving, over de wijze waarop het voorgaande jaar van de omgevingsvergunning gebruik is gemaakt en wat daarvan de resultaten zijn. Daarbij dient ingegaan te worden op de volgende punten:
 - a. de locaties waar en de datum waarop aanriddingen met damherten hebben plaatsgevonden of verkeersslachtoffers zijn gevonden;
 - b. het aantal aangereeden damherten;
 - c. het aantal uitgegeven wildmerken, de verdeling over wildbeheereenheden en een motivering voor deze verdeling;

- d. het aantal geschoten damherten in Fryslân als geheel en per Wbe, onderverdeeld naar geslacht en leeftijdsklassen;
 - e. de locaties waar het afschot heeft plaatsgevonden;
 - f. een zo nauwkeurig mogelijke schatting van het aantal damherten in Fryslân als geheel en per Wbe, onderverdeeld naar geslacht en leeftijdsklassen;
 - g. advies over eventueel aanvullende te nemen preventieve maatregelen;
 - h. overige punten ten aanzien van het beheer van damherten die de Fbe Fryslân van belang acht.
25. Naast de rapportage genoemd in voorschrift 24, dient de Fbe Fryslân op ieder moment, op verzoek van het bevoegd gezag, een schatting van de omvang van de populatie damherten te kunnen overleggen.³
26. Afschot dient binnen 48 uur in het Fauna Registratie Systeem (FRS) opgenomen te worden.
27. Indien uit de onder voorschrift 24 genoemde rapportage blijkt dat het noodzakelijk is dat het werkplan, dat ten grondslag ligt aan deze vergunning, gewijzigd wordt, dan dient de Fbe Fryslân onverwijld maar uiterlijk binnen vier weken een gewijzigd werkplan ter goedkeuring voor te leggen aan het bevoegd gezag. Indien noodzakelijk, kan het bevoegd gezag het gebruik van de vergunning stilleggen voor de periode dat nog geen gewijzigd werkplan is goedgekeurd.

Overige voorschriften

28. Elke gebruiker van de omgevingsvergunning is verplicht desgevraagd en waar nodig mee te werken aan, door het bevoegd gezag geïnitieerde, monitoringsonderzoeken naar dierziekten en te handelen volgens aanwijzingen daartoe van de instantie die in opdracht van de overheid voor dergelijke monitoring verantwoordelijk is.
29. De omgevingsvergunning kan worden geschorst bij bijzondere weersomstandigheden. Aanwijzingen van het bevoegde gezag hiertoe dienen onverwijld te worden opgevolgd.

Voor de motivering van dit besluit verwijs ik u naar bijlage 1.

Op grond van artikel 16.79, tweede lid van de Omgevingswet treedt dit besluit vier weken na de dag van bekendmaking in werking.

³ De schatting betreft de meest recente voorjaargestelling damhert minus het aantal afgeschoten damherten sinds deze voorjaargestelling.

Vragen?

Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben dan kunt u terecht bij het team Groene Regelgeving van de provincie Fryslân. De contactgegevens vindt u bovenaan deze brief. Wilt u daarbij het zaaknummer vermelden?

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

drs. ing. J.J. Algra, secretaris

Bezwaar

Degene wiens belang rechtstreeks bij dit besluit is betrokken kan tegen dit besluit binnen zes (6) weken na de verzending daarvan een bezwaarschrift indienen bij Gedeputeerde Staten, Postbus 20120, 8900 HM in Leeuwarden.

Het bezwaarschrift moet ten minste bevatten:

- de naam en het adres van de indiener;
- de dagtekening;
- een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht en bij voorkeur met vermelding van het *kenmerk* van het besluit;
- de gronden van het bezwaar;
- de handtekening van de indiener.

Meer informatie over de bezwaarschriftenprocedure vindt u op www.fryslan.frl onder "contact", of u kunt bellen met het secretariaat van de bezwaarschriftencommissie, tel. (058) 292 59 25.

Voorlopige voorziening

Het indienen van een bezwaarschrift schorst niet de werking van dit besluit. De indiener van een bezwaarschrift kan, als onverwijlde spoed dat eist, een voorlopige voorziening vragen bij de voorzieningenrechter van de rechtbank Noord-Nederland, Afdeling Bestuursrecht, Postbus 150, 9700 AD in Groningen. Aan een verzoek om een voorlopige voorziening zijn kosten (griffierecht) verbonden.

Kennisgeving

Van dit besluit zal, conform artikel 3:42, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht door mij kennis worden gegeven door publicatie in de Leeuwarder Courant, het Friesch Dagblad en in het provinciaal blad op www.overheid.nl, zie hiervoor de link: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/zoeken/provinciaal_blad.

Inwerkingtreding

Op grond van artikel 16.79, tweede lid van de Omgevingswet treedt dit besluit vier weken na de dag van bekendmaking in werking.

Bijlagen

- Bijlage 1: Motivering van het besluit
- Bijlage 2: Kaart kerngebied en bufferzone
- Bijlage 3: Werkplan
- Bijlage 4: Meldingsformulier

Afschriften

- FUMO, Afdeling Toezicht en Handhaving (per e-mail)
- Ministerie van LNV, Postbus 20401, 2500 EK DEN HAAG
- BIJ12, Leidsche Veer 2, 3511 SB UTRECHT
- Politie Noord-Nederland, Postbus 107, 9400 AC ASSEN
- KNJV, Postbus 1165, 3800 BD AMERSFOORT
- NOJG, Postbus 72, 7480 AD HAAKSBERGEN
- SBB, Brédyk 30, 8912 CD LEEUWARDEN
- IFG, Postbus 3, 9244 ZN BEESTERZWAAG
- Gemeente Heerenveen, Postbus 15000, 8440 GA HEERENVEEN

Bijlage 1: Motivering van het besluit

A. Toelichting op het besluit

A1. Omgevingsvergunningaanvraag

Noodzaak vergunningverlening

De Fbe Fryslân is verzocht ten behoeve van het beheer van damherten een Faunabeheerplan (hierna: Fbp) damhert op te stellen en te baseren op het provinciale beleidskader 'beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân' (3 sept. 2019). Op dit moment is er nog geen sprake van een vigerend Faunabeheerplan Damhert.

De vergunning wordt afgegeven in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid, specifiek de verkeersveiligheid en ter voorkoming van het onnodig lijden van zieke of gebrekkige damherten.

Op grond van artikel 11.54, lid 1 sub a Bal is het verboden zonder vergunning van Gedeputeerde Staten in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, en kevers van de soorten, genoemd in bijlage IX, bij de, opzettelijk te doden of te vangen. Het damhert staat op deze betreffende bijlage en is een beschermde inheemse diersoort.

Overige belangen

De vergunning wordt, als hierboven beschreven, afgegeven in het belang van de verkeersveiligheid. Tevens is opgemerkt dat damherten ook op andere aandachtsgebieden zorgen voor ecologische knelpunten, schade en overlast. Deze aandachtsgebieden betreffen op dit moment geen belangen die als grondslag voor vergunningverlening dienen, maar kunnen niet onopgemerkt blijven in dit besluit. Het betreft de volgende aandachtsgebieden:

- bescherming van wilde flora en fauna en de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- overlast;
- schade aan landbouwgewassen.

Reikwijdte

De vergunning wordt afgegeven voor het kerngebied en de bufferzone weergegeven op de kaart in bijlage 2. Dit betreft het kerngebied waarin de populatie voorkomt. Tevens is een bufferzone rondom het kerngebied opgenomen waarbinnen ook afschot mag plaatsvinden. De reden voor het opnemen van een bufferzone is dat voorkomen moet worden dat de populatie zich vanuit het kerngebied naar andere gebieden gaat verspreiden en daar problemen veroorzaakt.

A2. Wet- en regelgeving

De aanvraag is getoetst aan de Omgevingswet, het Besluit kwaliteit leefomgeving, het Besluit activiteiten leefomgeving, de Omgevingsverordening Fryslân 2022, de Nota faunabeleid Fryslân en de Beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân 2019.

Wetgeving

Omgevingsvergunning

Artikel 5.1, tweede lid, onder g van de Omgevingswet jo. 11.54, eerste lid, onder a van het Bal verbieden het opzettelijk doden van damherten zonder vergunning van Gedeputeerde

Staten. Op basis van art. 8.74I Besluit kwaliteit leefomgeving (hierna: Bkl) kan ons college slechts een omgevingsvergunning verlenen voor het beperken van de omvang van de populatie van het damhert, indien is voldaan aan de volgende voorwaarden:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- zij is nodig (o.a.):
 - in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
 - ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.
- er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Middelen en maatwerkvoorschriften

Op grond van artikel 8.74r Bkl., worden bij het verlenen van een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 11.54 Bal middelen aangewezen die voor het vangen en doden van de aldaar bedoelde dieren mogen worden gebruikt. In deze situatie worden als middel geweren (al dan niet met demper en nachtzichtapparatuur op het geweer) aangewezen. Voor verdere voorwaarden en eisen aan een geweer en munitie wordt verwezen naar artikel 11.79, 11.80 en 11.82 tot en met 11.84 Bal.

Op basis van artikel 11.31 Bal kunnen maatwerkvoorschriften worden getroffen. Er is gekozen voor de mogelijkheid om nachtzichtapparatuur toe te passen op grond van 11.31, tweede lid, jo. 11.79, vijfde lid, omdat het gebied Oranjewoud een recreatiegebied is dat overdag druk wordt bezocht door recreanten, daarom is ook de mogelijkheid geboden om met schemer en 's nachts afschot te plegen. Dit maakt het ook noodzakelijk om ontheffing te verlenen voor het gebruik van het geweer vóór zonsopkomst en ná zonsondergang.

Tevens is ervoor gekozen om het gebruik van een demper toe te staan op grond van artikel 11.31, tweede lid, jo. 11.79, vijfde lid Bal. Dit om gehoorschade voor jagers te voorkomen en te voorkomen dat de populatie zich te snel gaat verspreiden. Opgemerkt dient te worden dat voor de toepassing van een demper een ontheffing nodig is van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Gebruik van een demper is niet verplicht.

Daarnaast is een maatwerkvoorschrift verstrekt voor het gebruik van het geweer binnen de bebouwingscontour jacht of op terreinen onmiddellijk grenzend aan die bebouwingscontour o.g.v. 11.31 lid 2 jo. 11.83 lid 1 onder b Bal. Reden hiervoor is dat de damherten zich in en in de nabijheid van de bebouwde kom bevinden.

Tenslotte is er een maatwerkvoorschrift verleend voor het beperken van de populatie damherten, zonder dat hiervoor een faunabeheerplan is vastgesteld o.g.v. artikel 11.63, derde lid, onder b jo. 11.63, eerste lid Bal. Het verlenen van dit maatwerkvoorschrift is mogelijk, omdat het hier gaat om het beperken van de populatie. Omdat van belang is dat zo spoedig mogelijk wordt ingegrepen, kan het vaststellen van een faunabeheerplan niet afgewacht worden. Ook wordt hiermee voorkomen dat op een later moment meer dieren geschoten moeten worden, doordat de populatie zich verder uitgebreid heeft.

Nota Faunabeleid Fryslân

Het provinciaal beleid voor het beheer en schadebestrijding in de provincie Fryslan is vastgelegd in de 'Nota Faunabeleid Fryslân' (26 mei 2021). Hierin is vastgelegd hoe ons college invulling geeft aan de wettelijke taken op het gebied van beheer en schadebestrijding voor soorten.

Beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân

Aanrijdingen met damherten, de overige signalen vanuit de verschillende hoeken vanuit de samenleving en de resultaten van het rapport Van den Brink/Dekker hebben in september 2019 tot het opstellen van de 'Beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân' (3 september 2019) geleid. De conclusies en adviezen vanuit het rapport Van den Brink/Dekker worden daarin voor een groot deel overgenomen.

Algemene uitgangspunten in de beleidsnotitie zijn:

1. Het damhert komt van nature niet in Fryslân voor.
2. Alle damherten in Fryslân zijn afkomstig uit gevangenschap of zijn nakomelingen van gehouden dieren.
3. Er is tot nu toe geen uitwisseling aangetoond tussen de verschillende (deel)populaties damherten.
4. De provincie streeft niet naar een vrij levende populatie damherten in Fryslân vanwege voorkoming van schade en in het belang van de verkeersveiligheid.
5. Daaraan gekoppeld geldt dat ontwikkeling en vestiging van nieuwe populaties damherten niet zal worden toegestaan.
6. Er zijn in Nederland geen onbeheerde damhertpopulaties die op termijn niet tot problemen hebben geleid (verkeersongevallen, schade aan flora en fauna, overlast voor omwonenden).

Daaraan voegt het college in de beleidsnotitie nog drie specifieke randvoorwaarden toe. Deze randvoorwaarden hebben als doel het welzijn van het damhert niet onnodig in het geding te brengen. Eventueel ingrijpen dient zo effectief mogelijk te zijn, met zo min mogelijk afschot. Waar damherten worden toegestaan moet dit ook op zodanige wijze kunnen dat er een gezonde, levensvatbare populatie mogelijk is. De drie specifieke randvoorwaarden zijn:

- Een minimale omvang voor een levensvatbare populatie moet (op locatie) mogelijk zijn zonder dat nu en in de toekomst de wettelijke belangen in gevaar gebracht kunnen worden.
- Ingrijpen op het juiste moment, voordat er sprake is van een exponentiele groei.
- Beheer leidt per saldo, cumulatief beschouwd, tot het minste afschot.

A3. Belangenafweging

A3.1. Populatie

De populatie damherten in Fryslân

Voor de (deel)populatie(s) damherten in Fryslân gaat het in alle gevallen om uit gevangenschap ontsnapte dieren, die zich in de afgelopen 10-15 jaar zelfstandig in het wild hebben kunnen handhaven of vermeerderen en inmiddels als beschermd inheemse populatie⁴ beschouwd kunnen worden

Aantallen damherten 2019

In het rapport 'Damherten in Fryslân, verkenning en blik op de toekomst' van Boerema & van den Brink/Bob van den Brink en Jasja Dekker Dierecologie, d.d. 24 januari 2019 (verder: rapport Van den Brink/Dekker) wordt, evenals in de 'Beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân' d.d. 3 september 2019 (hierna: de beleidsnotitie), benoemd dat er verschillende (deel)populaties damherten in Fryslân zijn. Het ging in 2019 om de volgende (deel)populaties:

Gebied	Omvang populatie
Kollumerwaard (Lauwersmeer)	Ca. 20 – 50
Dokkum-Rinsumageest	Ca. 40
Oranjewoud-Katlijk	Ca. 130 - 150
Makkinga-Elsloo	Ca. 11 – 12 hinds ⁵

Cijfers betreffen aantallen die waargenomen zijn tijdens tellingen in 2019.

Met betrekking tot de populatie in Makkinga/Elsloo is door Van den Brink en Dekker ook vastgesteld dat deze dieren sinds de herfst van 2017 in contact zijn gekomen met mannelijke dieren die mogelijk afkomstig zijn van de populatie Oranjewoud/Katlijk.

Uit het rapport wordt vanuit de daarin opgenomen prognose ook duidelijk dat in 2019 te verwachten viel dat:

- de verschillende deelpopulaties een - al dan niet sterke - groei zullen (gaan) laten zien;
- er mogelijk sprake zal zijn van onderlinge uitwisseling (migratie) tussen de deelpopulaties.

Deze prognose voor de groei van de (deel)populaties damherten:

Populatie	Huidige omvang (2019)	Prognose 2025 incl. 10% verkeerssterfte	Prognose 2025 incl. 5% verkeerssterfte	Prognose 2025 zonder verkeerssterfte
Kollumerwaard (Lauwersmeer)	20 - 50 ⁶	n.v.t.	n.v.t.	350
Dokkum/Rinsumageest	≥ 40	150	250	400
Oranjewoud/Katlijk	130 - 150	200	400	650
Makkinga/Elsloo	11 a 12	n.b.	n.b.	n.b.

Het rapport uit 2019 gaf aan dat met name *'de damhertenpopulatie in het gebied Oranjewoud/Katlijk e.o. nu op het punt lijkt te staan om sterk in omvang toe te nemen'*.

Ontwikkeling omvang populatie

⁴ <https://minez.nederlandsesoorten.nl/content/damhert-danna-dama>.

⁵ Betreft hier cijfers uit 2019 afkomstig uit 'Damherten in Fryslân, verkenning en blik op de toekomst' van Boerema & van den Brink/Bob van den Brink en Jasja Dekker Dierecologie, d.d. 24 januari 2019.

⁶ Later uitgevoerde tellingen door middel van drones bevestigden het aantal van 50 tot 55 dieren.

De omvang van de populaties Oranjewoud-Katlijk en Makkinga-Elsloo zijn weergegeven in het onderstaande overzicht. De aantallen zijn vanaf 2022 gebaseerd op geregistreeerde FRS-tellingen. Vóór 2022 betreft het tellingen van de afzonderlijke wildbeheereenheden. De telsystematiek is echter dezelfde gebleven.

De populatie Oranjewoud-Katlijk valt grotendeels binnen de Wbe Aengwirden-Schoterland. In 2024 zijn ook enkele damherten (2) geteld in Wbe Midden-Opsterland. Deze behoren eveneens tot de populatie Oranjewoud-Katlijk. De aanwezigheid van deze dieren, alsmede die op andere plekken ten noorden van de Schoterlandse Compagnonsvaart, toont aan dat naast de toename van de aantallen, nu ook de verspreiding naar omliggende gebieden vorm begint te krijgen. Dit benadrukt het risico op nieuwe vestigingskernen van het damhert in Fryslân en de urgentie van ingrijpen.

Aantallen damherten tot 2024 (2019-2021 cijfers Wbe, 2022-2024 cijfers Fbe)

Damhert	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aengwirden-Schoterland	134	150	265	309	508	626
Beneden de Linde	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	9	0	1
De Lauwers	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	0	196	307
It Bûtenfjild	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	52	58	62
Kuinder en Linde	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	21	50	42
Midden-Ooststellingwerf	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	17	19	20
Midden-Opsterland	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	0	0	2
Eindtotaal	Niet geteld	Niet geteld	Niet geteld	408	831	1060

Cijfers van de Fbe Fryslân per Wbe. Voor de beschouwing van de situatie Oranjewoud/Katlijk moet gekeken worden naar de cijfers van de Wbe Aengwirden-Schoterland en Midden-Opsterland.

Populatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Oranjewoud-Katlijk	80	107	97	134	150	265	309	508	628

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de omvang van de populatie Oranjewoud-Katlijk sinds 2019 zeer sterk is gestegen. De recente telgegevens voor het gebied Oranjewoud/Katlijk geven het beeld dat de aantallen damherten in 2024 de prognose voor 2025 al overschrijden.

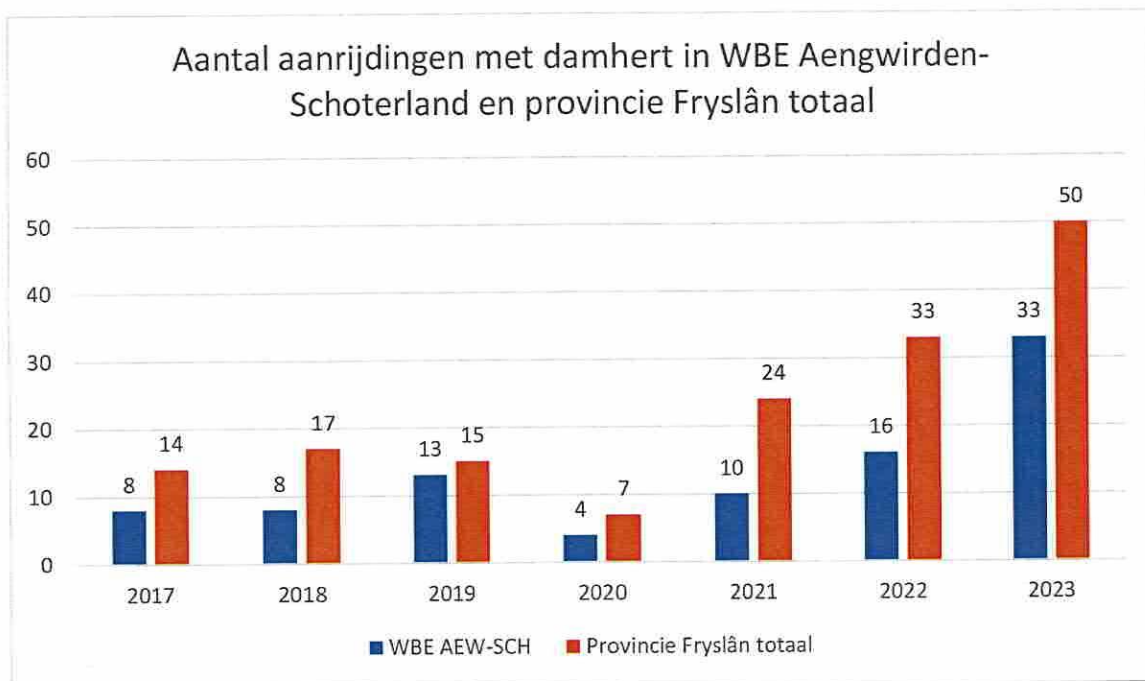
A3.2. Wettelijke belangen

Verkeersveiligheid

Damherten in Fryslân worden - onder regie van de Fbe Fryslân - jaarlijks geteld door de Wbe's. Fbe Fryslân levert de gegevens aan de provincie. Dit geldt ook voor de cijfers van de aanrijdingen met damherten, deze worden vanaf 2017 systematisch door de Fbe Fryslân geïnventariseerd.

De cijfers over aanrijdingen met reeën en damherten (valwild) die de provincie hanteert zijn gebaseerd op gegevens uit het FRS van de Fbe Fryslân. In opdracht van ons College houdt de Fbe Fryslân alle valwildgegevens bij en integreert hierbij de gegevens uit verschillende bronnen. Uit een eerdere analyse van Provinciale Waterstaat is gebleken dat de valwildgegevens van Provinciale Waterstaat en van de Fbe Fryslân het meest betrouwbaar zijn.

Ook cijfers van andere organisaties worden beoordeeld en geregistreerd, zoals bijvoorbeeld van de politie en van Rijkswaterstaat. Vanuit deze laatste organisaties is niet altijd duidelijk of het om een damhert of ree gaat. De Fbe Fryslân beoordeelt daarom deze cijfers voordat ze definitief worden toegevoegd aan het FRS. Hierdoor beschikt de Fbe Fryslân over een goed (zo compleet mogelijk) en betrouwbaar (gevalideerd) overzicht van het aantal valwildmeldingen over meerdere jaren in Fryslân. Hiermee wordt het mogelijk om het beheer van damherten conform de Omgevingswet te baseren op trends en een planmatige aanpak.

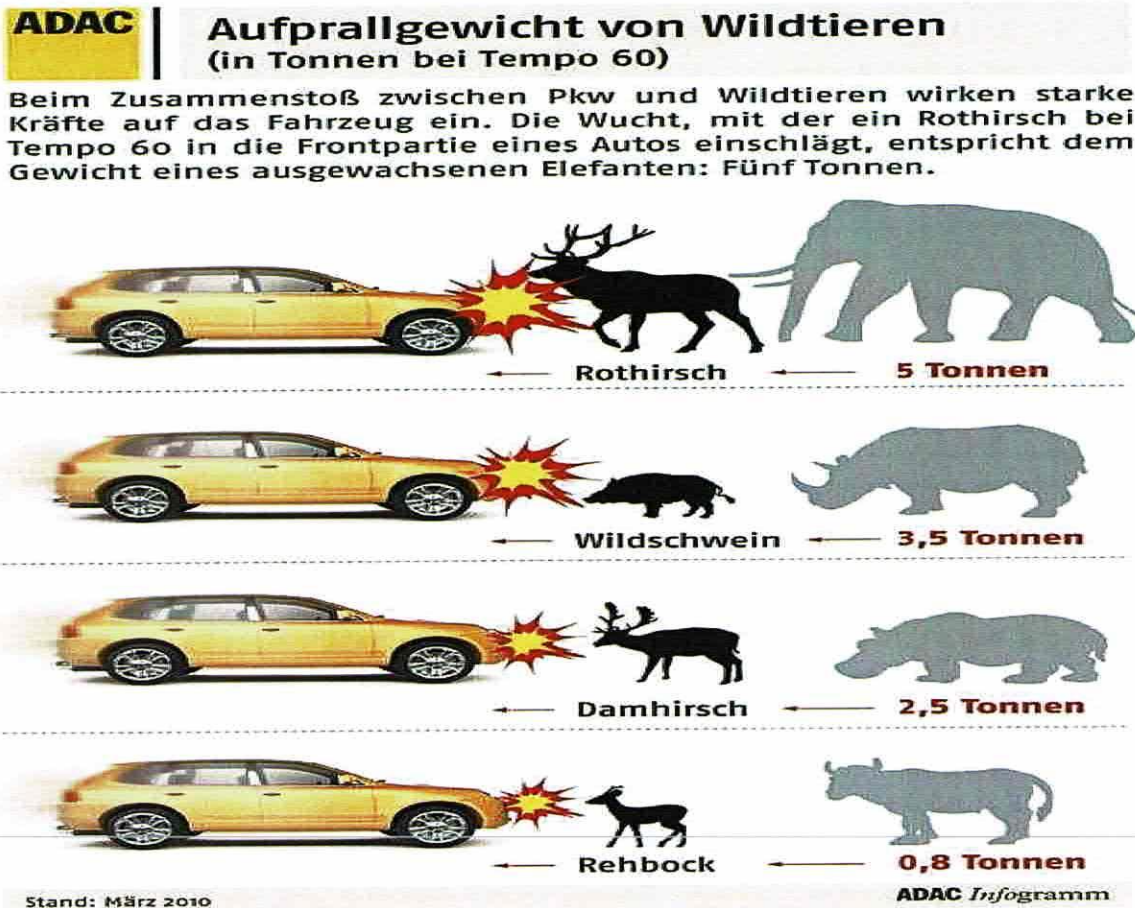
Vanaf 2020 is het aantal aanrijdingen hard gestegen en vertoont deze een correlatie met de sterk toegenomen populatieomvang. Opvallend is dat een groot deel van de aanrijdingen (ca. de helft) van het totaal aantal aanrijdingen in Fryslân in de Wbe Aengwirden-Schoterland plaatsvindt.

Impact aanrijding damhert

Een botsing met een damhert resulteert in materiele schade, dierenleed en de kans op letselschade. De impact van een botsing met een damhert van circa 50-60 kg is vele malen groter dan die met een ree van circa 12-18 kg. Tot nu toe hebben ongelukken in het gebied Oranjewoud-Katlijk alleen plaatsgevonden op wegen waarop 60 km/uur of 80 km/uur mag worden gereden alsmede bij op- en afritten van rijkswegen. Met de toegenomen populatiedichtheid en de geconstateerde uitbreiding van het gebied waar damherten voorkomen, neemt de kans op aanrijdingen met hogere snelheden, en navenant grotere kans op ernstiger schade, op één van de omliggende rijkswegen (A7 en A32) toe.

Daarnaast ontstaan ongelukken door schrikreacties van bestuurders wanneer damherten plotseling oversteken of zelfs alleen maar langs de kant van de weg opduiken. Daaronder vallen ook ongevallen met achteropkomend verkeer.

Vanwege de grote impact van aanrijdingen met damhert en de sterk toegenomen kans daarop bij de huidige migratie van damherten vanuit het kerngebied Oranjewoud-Katlijk, acht ons college de voorliggende omgevingsvergunning noodzakelijk om ingrijpen in de populatieomvang mogelijk te maken.

7

In relatie tot (de openbare veiligheid, waaronder) de verkeersveiligheid constateert ons college dat de grootte van een damhert de impact van een aanrijding flink groter maakt dan een aanrijding met bijvoorbeeld een ree. Om die reden is het gevaar van een aanrijding met damhert voor automobilisten erg groot. Daardoor kan niet alleen schade aan auto's worden tegengegaan, maar kan ook worden voorkomen dat er gewonde of zelfs dodelijke slachtoffers vallen. Tevens wordt ernstig lijden ten gevolge van aanrijdingen van de betreffende damhert zelf voorkomen. Wanneer acuut gevaar voor de verkeersveiligheid dreigt acht ons college het daarom noodzakelijk dat onmiddellijk kan worden ingegrepen.

Onnodig lijden zieke en gebrekkige dieren

Jaarrond worden zieke en gebrekkige damherten aangetroffen door jagers dan wel gemeld door burgers. Ons college is van mening dat de gemachtigde jagers de mogelijkheid moeten hebben om deze damherten uit hun lijden te verlossen.

⁷ DJV/ADAC/DVR. Tips beveiliging wegen overstekend wild.

A3.3. Overige belangen

Naast de belangen van verkeersveiligheid en het voorkomen van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren, zijn er overige wettelijke belangen die geraakt worden door de populatie damherten. Op dit moment bieden deze belangen nog geen grondslag voor afschot van damherten. Wij zijn echter van mening dat deze belangen niet onbesproken kunnen blijven, omdat wij een opwaartse trend constateren in de effecten op deze belangen door de groei van de populatie damherten. Indien de populatie afneemt, zullen ook deze belangen hier profijt van ondervinden. Gedurende de opdracht zal nader onderzoek worden gedaan naar de effecten op deze belangen.

Wilde flora en fauna

Hier is gekeken naar:

- a. Biodiversiteit en Natura2000 doelen
- b. Houtopstanden

a. Biodiversiteit en Natura2000 doelen

Het gebied Oranjewoud/Katlijk betreft geen Natura 2000-gebied met Natura2000 doelen. Ten aanzien van de biodiversiteit kan het volgende worden opgemerkt. Vanuit het gebied Oranjewoud/Katlijk werd in de afgelopen jaren gewag gemaakt van mogelijke schade aan ecologie door de groeiende populatie damherten. Tot nu toe ontbrak daartoe een beeld.

Om e.e.a. inzichtelijk te maken is door het ecologisch bureau Altenburg&Wijmenga in opdracht van ons College een bureaustudie uitgevoerd *'Bureaustudie effect damhert op flora en fauna. Deelpopulatie Oranjewoud/Katlijk'*, A&W-rapport 23-208#1, M. Koopmans, 21 mei 2024.

Uit deze bureaustudie blijkt dat effecten van de damherten in het gebied met name ontstaan door begrazing. De aard en het effect zijn daarbij afhankelijk van de dichtheid van de populatie. Omdat begrazing één van de sturende processen is voor de instandhouding van de soortenrijkdom in natuurgebieden, mag volgens de opstellers van het rapport een positieve bijdrage worden verwacht bij beperkte dichtheden. Damherten leveren een bijdrage aan het in toom houden van verruigende soorten en de opslag van struweelvormers, wat gunstig is voor veel karakteristieke graslandsoorten (van Haperen et al. 2013). Bij te hoge graasdruk zullen evenwel de versturende effecten overheersen. Effecten van betreding en ontlasting spelen naar verwachting in mindere mate een rol (Bos et al. 2022). De effecten van de begrazing kunnen doorwerken op de aanwezige fauna.

Globaal gaat het om de volgende effecten die kunnen optreden op de vegetatie door de begrazing van damherten (van Haperen et al. (2013).

- Afname van vergrassing met ruigtesoorten.
- Afname van bloeiende nectarplanten.
- Afname van ondergroei van kruiden en struiken en struwelen.
- Schillen van bomen.

Overbegrazing van damherten op graslandvegetaties kan de soortensamenstelling negatief beïnvloeden. Daarnaast komen soorten die nog wel aanwezig zijn niet of nauwelijks tot bloei. In de bureaustudie wordt daarbij verwezen naar onderzoeken elders in Nederland (Amsterdamse Waterleidingduinen, de Haringvreter in het Veerse Meer).

Daarnaast is gekeken naar verschillende onderzoeken die (ook) in zowel binnen- als buitenland zijn uitgevoerd als het gaat om mogelijke effecten van begrazing door grote grazers op broedvogels, reeën, kleine zoogdieren, amfibieën en reptielen en insecten.

In het rapport wordt de conclusie getrokken dat *'op basis van de beschikbare gegevens het niet mogelijk is om een kwantitatieve analyse van de effecten van het damhert op de flora en vegetatie uit te voeren'*. De bureaustudie geeft daarentegen wel aan dat *'aan de hand van de gesprekken van de betrokken in het gebied, beschikbare informatie uit rapporten en de indrukken uit het veld het wel mogelijk is om de effecten kwalitatief te beschrijven'*.

Aangegeven wordt dat door gehoorde betrokkenen is aangegeven dat:

- het huidige beheer van de (hout/boom)singels stagneert en niet meer wordt uitgevoerd door de aanwezigheid van het damhert.
- er sprake is van een (sterke) begrazing van de kruidlaag in de oudere bossen in Oranjewoud, waardoor de stinzenflora afneemt en lokaal verdwijnt. Hierdoor is er mogelijk ook sprake van een negatief effect op de het SNL-beheertype N17.03 Park- en stinzenbos, waar het beheer is gericht op het behouden van de bijzondere (uitheemse) bomen en het handhaven van deze karakteristieke struiklaag en kruiden.

In de bureaustudie is ook gekeken naar het nabijgelegen natuurgebied Ketliker Skar dat in beheer is bij It Fryske Gea en waar damherten zich ook ophouden. Voor dit gebied wordt aangegeven dat *'juist de jaarronde aanwezigheid van deze soort op de heide zorgt voor een 'natuurlijke' vorm van begrazing en zo bijdraagt aan de ontwikkeling van een microklimaat die voor de typische flora en fauna ideaal is'*.

Wel wordt vanuit onderzoek elders aangegeven dat het bos met het beheertype N15.02 Eiken-, dennen- en beukenbos onvoldoende is ontwikkeld, waarbij dit onder meer voor de gelaagde boomfase geldt (Jager 2018b). Mogelijk kan deze verjonging maar beperkt plaats vinden in het Ketliker Skar door vraat van reeën, Schotse Hooglanders en damherten. Door Kuiters et al. (2000) wordt aangegeven dat vooral reeën en in bepaalde bosreservaten ook andere hoefdiersoorten als edelhert, damhert of paard, een belangrijke invloed op de spontane verjonging uitoefenen.

Op basis van de beschikbare gegevens in het niet mogelijk om een kwantitatieve analyse van de effecten van het damhert uit te voeren. De gegevens, informatie van betrokkenen en grondeigenaren en indrukken uit het veld bieden de mogelijkheid om een meer kwalitatieve beschrijving uit te voeren van de effecten op flora en fauna. Ten aanzien van het ree, dagvlinders en broedvogels zijn geen aanknopingspunten te vinden voor positieve of negatieve effecten van de begrazingsdruk van het damhert. Daarbij wordt wel opgemerkt dat *'daarnaast moet ook worden beseft dat de relatie tussen herten-dichtheden en (het effect op) biodiversiteit niet-lineair is. Naar verwachting is er sprake van een drempel-effect, waarbij een stapsgewijze verandering in effecten bij bepaalde dichtheden van grazers optreedt'*.

Ten aanzien van mogelijke schade aan flora en fauna wordt in het rapport aangegeven dat voldoende langjarige informatie ontbreekt om hierover op dit moment al harde conclusies te kunnen trekken. Daarom kan dit op dit moment geen grondslag zijn voor vergunningverlening.

b. Houtopstanden

Hier is alleen het gebied Oranjewoud-Katlijk beschouwd. Het initiatief is genomen om (naar aanleiding van de concrete signalen vanuit het gebied) onderzoek te plegen naar schade aan en het mede daardoor niet tot wasdom kunnen komen van de voor het gebied typerende houtsingels. In het kader van de Ow ligt er voor dit gebied een bijzondere opgave tot het verbeteren en in standhouden van dergelijke houtsingels. Voor de eigenaren geldt ook een herplantplicht nadat een houtopstand (gedeeltelijk) gekapt wordt. De eigenaren die met een dergelijke verplichting geconfronteerd worden geven de provincie al langere tijd aan hieraan niet te kunnen voldoen nu de groeiende populatie damherten in het gebied alle inspanningen daartoe frustreren.

Het naar aanleiding hiervan uitgevoerde onderzoek *'Invloed van damherten op houtopstanden rondom Katlijk 2024'*, De Vries Flora&Fauna, 28 mei 2024 geeft aan dat damherten schade aanbrengen aan houtige gewassen en invloed hebben op de houtopstanden in en rondom de omgeving van Katlijk. In dit onderzoek zijn in totaal 87 houtopstanden onderzocht op mogelijke schade veroorzaakt door damherten. Bij 22 houtopstanden is geen bewijs van schade aangetroffen. In de overige houtopstanden zijn één of meerdere vormen van schade aangetroffen. De duidelijk zichtbare schade door wilde dieren is per houtopstand vastgesteld.

Er zijn drie verschillende vormen van schade aangetroffen.

- In 60 houtopstanden is vraatschade geconstateerd.
- in 14 houtopstanden is sprake van veegschade.
- En in 9 houtopstanden zijn sporen van schiltschade zichtbaar.

Van de 87 houtopstanden zijn bij 65 houtopstanden sporen van schade aangetroffen. In 57 houtopstanden is de aangetroffen schade toe te wijzen aan het damhert. Bij drie houtopstanden is schade waargenomen, doordat er geen hergroei zichtbaar was. Hierbij zijn geen duidelijke sporen gevonden en blijft de veroorzaker van deze schade onbekend. Bij twee houtopstanden is de zichtbare schade duidelijk toe te wijzen aan alleen het ree. Van de 57 houtopstanden waarbij de schade valt toe te wijzen aan het damhert is er bij 27 houtopstanden sprake van ernstige schade. Bij deze 27 houtopstanden wordt gesproken over ernstige schade (rapport paragraaf 4.4) welke veroorzaakt is door damherten. Van deze 27 houtopstanden zijn er uiteindelijk 18 die niet voldoen aan de wettelijke herplantplicht, vanwege deze ernstige schade die veroorzaakt is door het damhert. Van natuurlijke verjonging en of herplant komt door de vraat van damherten onvoldoende terecht om aan de herplantplicht te kunnen voldoen.

Er is geen direct verband aangetoond tussen de opslag van Amerikaanse vogelkers en de invloed van damherten. Wel is duidelijk dat de Amerikaanse vogelkers profiteert van de ruimte en de lichtinval, welke is ontstaan na kap in het kader van beheer en onderhoud aan de houtopstanden.

Uit het onderzoek komt verder naar voren dat elzensingels na het afzetten vaak goed uitlopen en dat de vraatschade aan deze soort zeer beperkt plaatsvindt aan enkele knoppen. Alle afgezette elzensingels in het gebied zijn goed uitgelopen, afgezien van enkele exemplaren welke door schimmels zijn afgestorven. Geconcludeerd mag worden dat de hergroei van afgezette elzen niet door damherten wordt gehinderd.

De auteur van het rapport geeft aan dat voor houtopstanden met andere boomsoorten de voorlopige stop van het beheer van de houtsingels een verstandig besluit lijkt. Zonder

preventieve maatregelen of populatiereductie heeft de gangbare wijze van herplant weinig zin. De vraatdruk op het jonge plantgoed is hiervoor gewoon te groot. In het rapport wordt gewezen op de mogelijkheden van preventie maar ook geadviseerd om in het licht van problemen met populaties van damherten elders in Nederland toch in te grijpen door het terugdringen van het aantal dieren.

In het licht van voorgaande heeft ons college ervoor gekozen om deze omgevingsvergunning op dit moment niet mede af te geven ter bescherming van de flora en fauna ten behoeve van de bescherming van de biodiversiteit in het gebied Oranjewoud-Katlijk en de ten behoeve van de bescherming van de houtopstanden in het bijzonder de voor het gebied typerende houtsingels.

Overlast

Ons College is in de afgelopen 4 á 5 jaar in toenemende mate geconfronteerd met signalen (middels e-mails en brieven) van verontruste bewoners in met name het gebied Oranjewoud-Katlijk. Het gaat daarbij om meldingen van ervaren overlast in de vorm van betreding van erven en tuinen door damherten waarbij (sier)teelten worden vertrapt of opgegeten. Ook is er sprake van incidentele meldingen van damherten die in afrasteringen of omheiningen in het gebied vast komen te zitten. Omdat vrijlaten gevaar oplevert moeten de dieren uiteindelijk vaak worden afgeschoten.

De bewoners spreken hun zorg uit dat het grote aantal damherten in het gebied in de nabije toekomst voor verdere en grotere problemen zal zorgen, te meer omdat in de streek nu al gesignaleerd wordt dat de populatie groter wordt en zich verder uitbreidt.

Vanaf september 2023 kan overlast worden gemeld via de website van de Fbe Fryslân. In de periode juli 2023 tot juni 2024 zijn in totaal 201 meldingen van overlast ontvangen. Uit het onderstaande overzicht blijkt dat tot nu toe de meeste meldingen die zijn binnengekomen gaan over de tuin; bomen/beplanting (85 meldingen) en verkeersveiligheid (82 meldingen), gevolgd door meldingen over overige eigendommen (11) stankoverlast/uitwerpselen (10), landschap en natuur (8), geluidsoverlast (1), Anders: eigen veiligheid (3) en verwonden/doden (erf)dieren (1). Het betreffen hier meldingen waaraan niet direct ook kosten aan kunnen worden toegekend.

Aan de damhertenpopulatie Oranjewoud-Katlijk gelieerde overlast meldingen 2023-2024.

Overlast	2023						2024						Tot
	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	
Tuin (bomen/beplanting)	0	0	4	4	8	4	1	2	35	13	6	8	85
Verkeersveiligheid	1	0	1	3	20	3	2	1	33	13	2	3	82
Verwonden/doden (erf)dieren	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Overige eigendommen	0	0	0	0	1	0	0	0	5	2	0	0	8
Landschap & natuur	1	0	0	0	0	0	0	0	4	1	2	2	10
Stankoverlast/uitwerpselen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Geluidsoverlast	2	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	3
Anders: eigen veiligheid													
Hoofdmelding	2	0	4	5	25	7	4	3	48	21	9	10	138
Bijmelding	0	0	1	2	9	2	0	2	31	11	2	3	63
Totaal	2	0	5	7	34	9	4	5	79	32	11	13	201

Het overzicht toont de sterke toename van registraties na het beschikbaar komen van het meldingsformulier op de website. In de gehele periode van juli 2023 tot juli 2024 waren er

201 meldingen. Hiervan waren er 63 die als tweede vorm van overlast (bijmelding) werden benoemd, na een eerste hoofdmelding. In de totale statistiek zijn zij bij elkaar opgeteld en dus 'even zwaar' gewogen.

De binnengekomen meldingen zijn ingedeeld in een aantal categorieën. Deze indeling is arbitrair maar dient om de overlast meldingen nader te kunnen beoordelen. De meldingen zijn uiteraard zelf ook subjectief en ontlenen hun waarde vooral aan de inspanning die de melders hebben moeten leveren om de meldingen te doen: de melder vond de overlast ernstig genoeg om er een inspanning voor over te hebben.

Het overzicht toont dat de overlast meldingen voor het grootste deel bestonden uit het aanvreten van tuinbeplantingen en het creëren van verkeersonveilige situaties. Die laatste behoeven geen ongevallen te zijn geweest maar ook schrikreacties bij automobilisten of omwonenden bij plotseling opduiken van damherten. Het overzicht laat ook zien dat de overlast meldingen niet gelijkmatig verdeeld zijn over het jaar. Vraat gebeurt vooral in het vroege voorjaar wanneer struiken uitlopen. Verkeersveiligheid is met name aan de orde in november en maart wanneer het woon-werkverkeer op gang komt op momenten dat ook de damherten meer actief zijn.

In het licht van voorgaande heeft ons college ervoor gekozen om deze omgevingsvergunning op dit moment niet mede af te geven om overlast te voorkomen dan wel te beperken in het gebied Oranjewoud-Katlijk.

Schade aan gewassen

Uit de cijfers van BIJ12 blijkt dat er sinds 2021 schade aan landbouwgewassen wordt gemeld. Het gaat daarbij om schade door vraat aan zowel gras als snijmais. In het gebied van de Wbe Aengwirden-Schoterland zijn de volgende bedragen door de jaren heen aan schade getaxeerd op € 5.296 in 2021 € 25.430 in 2022, € 23.966 in 2023. Voor 2024 zijn de schadecijfers nog niet compleet. Op dit moment zien wij in deze gegevens niet voldoende noodzaak om deze ten grondslag te leggen aan de vergunning.

A4. Geen andere bevredigende oplossing

Bij de uitvoering van het beleid dient, conform de Ow, eerst ingezet te worden op alternatieve maatregelen. Onderhavige omgevingsvergunning beperkt zich tot het gebied Oranjewoud-Katlijk en een beperkte bufferzone, zoals aangegeven op de aan dit besluit verbonden kaart (bijlage 2). De geregistreerde aanrijdingen in het gebied Oranjewoud-Katlijk vinden grotendeels plaats op de N380/Schoterlandseweg tussen de aansluiting met de A32 en Nieuwehorne. Met betrekking tot de preventieve maatregelen wordt dan ook gefocust op deze 'hotspot'.

De Dierenbescherming heeft een '*Leidraad verminderen aanrijdingen met reeën*' opgesteld in maart 2019 (E.A. van der Grift, F.P.J. van Bommel, D.R. Lammertsma & F.G.W.A. Ottburg). Daarin is opgenomen welke preventieve maatregelen er getroffen kunnen worden om schade door edelhert, ree en damhert te voorkomen of te beperken. De volgende maatregelen worden daar geopperd:

- a. Lagere snelheid
- b. Aanpassen bermen
- c. Wildwaarschuwingssysteem
- d. Virtueel hekwerk
- e. (Elektrische) afrastering
- f. Inrichting leefgebied

Tevens is in de Leidraad een stroomschema opgenomen. Daarin wordt gesteld dat allereerst het bermbeheer op orde dient te zijn en vervolgens gekeken moet worden wat de oorzaak is voor de aanrijdingen. Dit lijkt m.n. in het gedrag van het damhert te zitten, nu niet bekend is dat andere activiteiten ervoor zorgen dat het damhert naar de weg getrokken wordt. De N380 betreft een weg waar de maximale snelheid niet altijd nageleefd wordt. Het advies van de Dierenbescherming is in dat geval om te werken met waarschuwborden of wildwaarschuwingssystemen met rasters.

Van den Brink/Dekker (2019) raden in hun rapport aan om allereerst te zoeken naar preventieve maatregelen in de vorm van verkeersremming, waarschuwborden en mogelijk (bij vaste oversteekplaatsen) een verkeerssluis of een vergelijkbare maatregel. Dit sluit aan bij het advies van de Dierenbescherming in de Leidraad. De voorgestelde maatregelen zullen hieronder bij langs gelopen worden.

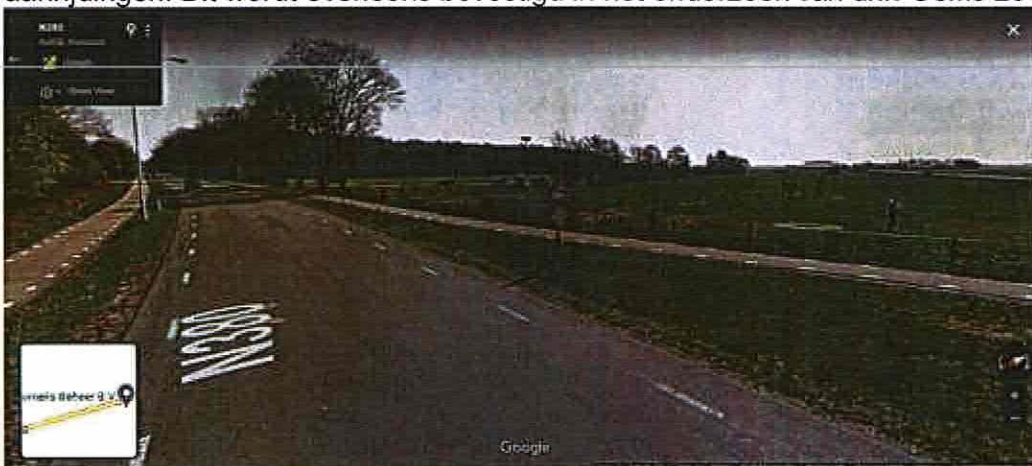
Getroffen maatregelen

Naar aanleiding van de aanrijdingen op de N380 en het advies van Van den Brink/Dekker uit 2019 zijn in 2020 en 2022 (m.u.v. de standaard waarschuwborden, deze staan er al geruime tijd) de volgende maatregelen uitgevoerd.

- a. N380 standaard waarschuwborden
- b. N380 dynamische borden
- c. N380 snelheidsbeperkende maatregelen

a. N380 - standaard waarschuwborden

Op de N380 staan op meerdere plekken verkeersborden (RW 1990 J27), zijnde waarschuwborden voor overstekend wild. Hieronder is daarvan een voorbeeld weergegeven ter hoogte van Katliker Skar. Ondanks dat deze borden al gedurende meerdere jaren aanwezig zijn, heeft dit niet geleid tot een merkbare afname van het aantal aanrijdingen. Dit wordt eveneens bevestigd in het onderzoek van dhr. Ooms 2010.⁸⁹

b. N380 - dynamische borden (wildwaarschuwingssysteem)

Op de N380 zijn aan het begin van 2022 dynamische verkeersborden geplaatst. Dit betreft een variant op het wildwaarschuwingssysteem als beschreven in de 'Leidraad verminderen

⁸ <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/11/BIJ12-Bronbestand-Ruimtelijke-Monitor-Faunaschade-30-05-2024.xlsx>

⁹ Wildongevallen: Preventieve maatregelen en hun toepassingsgebied 31 mei 2010 J.W. Ooms.

aanrijdingen reeën'. Deze borden lichten middels een sensor op wanneer een weggebruiker het bord nadert. De borden werken alleen in die perioden en op die tijden dat de kans op aanrijdingen (overstekend wild) het grootst is. Het verschil tussen dynamische borden en standaard waarschuwborden is dat de dynamische borden oplichten en derhalve minder snel opgaan in het normale beeld en dan ook minder snel niet meer opgemerkt zullen worden. Hierdoor is minder snel sprake van gewenning bij de weggebruiker.

c. N380 - snelheidsbeperkende maatregelen

In 2020 zijn twee chicanes aangelegd in de Schoterlandseweg (N380) om het verkeer aldaar af te remmen van 80 naar 60 kilometer per uur.

Niet getroffen maatregelen

Rasters: Het plaatsen van rasters is langs de N380 in de praktijk erg lastig. De aanwezige bebouwing staat in lintvorm verspreid langs de weg, met korte tussenafstanden. Een systeem van rasters zou voor dit gebied betekenen dat erven en huizen niet of slecht toegankelijk worden. Rasters zijn slechts effectief indien die aaneengesloten over een grote afstand of over de totale lengte van de weg worden geplaatst of benut worden om dieren te begeleiden naar een (onder)doorgang. Daarnaast wordt door het plaatsen van rasters de uitwisseling tussen populaties van andere dieren sterk bemoeilijkt dan wel onmogelijk gemaakt. Dit staat op gespannen voet met de Ow.

In eerdergenoemde uitspraak van de rechtbank Leeuwarden (27 januari 2011) oordeelt de rechtbank ten aanzien van de inzet van rasters en bermbeheer als andere bevredigende maatregelen als volgt: *'...verder acht de rechtbank aannemelijk dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Met het college is de rechtbank van oordeel dat het, gelet op de fijnmazigheid van het wegennetwerk in de provincie Fryslân, ondoenlijk is om langs beide zijden van alle wegen reeën werende rasters te plaatsen. Hetzelfde geldt voor het creëren van openheid en overzicht langs die wegen. Het plaatsen van rasters is ook niet altijd gewenst in verband met de wenselijkheid van uitwisseling tussen populaties van reeën en andere dieren'*. Wij zijn van mening dat dit ook geldt ten aanzien van preventieve maatregelen voor het damhert. Zoals aangegeven komen die in veel gevallen overeen met de maatregelen ten behoeve van het ree.

Bermbeheer: De bermen langs de N380 betreffen kale bermen met bomen. Deze bermen betreffen geen aantrekkelijk foerageergebied voor damherten en hebben niet op die wijze een aantrekkende werking op damherten. Kap van bomen is naar het oordeel van ons college een te grote ingreep in het landschap en kan mede leiden tot het in de Leidraad beschreven compensatie effect waarbij automobilisten een hogere snelheid zullen hanteren. Ook kan niet verwacht worden dat alle bomen langs de weg gekapt worden. Bermbeheer is derhalve naar het oordeel van ons college geen andere bevredigende maatregel.

Virtueel hekwerk: Een virtueel hekwerk bestaat uit een reeks sensoren in de wegbermen die geactiveerd worden door de koplampen van naderende voertuigen, waarna er richting de berm en het achterland een geluids- en lichtsignaal wordt geproduceerd. Als het voertuig is gepasseerd, doven alle signalen weer uit. Het idee hierachter is dat dieren die in de wegberm staan en de weg willen oversteken, door de optische en akoestische signalen worden gewaarschuwd voor naderend verkeer en dan besluiten om niet over te steken en/of de wegberm te verlaten. De verwachting is dat de dieren de oversteek wel weer maken nadat de signalen zijn gedoofd, zodat er geen absolute barrière ontstaat.

In Nederland is het virtueel hekwerk in de provincie Gelderland op drie plekken toegepast in een pilot, er is helaas geen onderzoeksrapport verschenen voor deze pilotprojecten. Buiten Nederland is vooralsnog geen wetenschappelijk onderzoek gepubliceerd waarin de effecten van een virtueel hekwerk op aanrijdingen met reeën of andere hoefdieren zijn onderzocht. Er zijn in 2019 wel twee effectenstudies gepubliceerd welke gaan over diverse soorten waaronder middelgrote zoogdieren. Uit deze onderzoeken blijkt niet dat er een significantie reductie is van het aantal aanrijdingen als gevolg van het virtuele hekwerk, wel is duidelijk dat er meer onderzoek nodig is op andere wegen voor een langere periode om inzicht te krijgen in de potenties van een virtueel hekwerk in het terugdringen van aanrijdingen met fauna.¹⁰ Uit het onderzoek wat door Wageningen Environment Research is uitgevoerd blijkt dat het toepassen van een virtueel hekwerk niet bijdraagt aan een significante daling van het aantal aanrijdingen met reeën. Om vast te stellen of er na sprake is van een reëel effect zijn meer meetjaren nodig. Hierbij moet ook rekening worden gehouden dat bij de dieren gewenning aan een maatregel kan optreden, waardoor na enige jaren een eventueel reëel effect weer verdwijnt.

Gezien de hoge kosten die gemoeid zijn met het plaatsen van een virtueel hekwerk en de wetenschappelijke onderzoeken over de onzekerheid over de effectiviteit van de maatregel is er niet voor gekozen om deze maatregel toe te passen, dit betreft geen andere bevredigende oplossing.

Effectiviteit maatregelen

Als hierboven beschreven, zijn de afgelopen jaren langs de N380 diverse preventieve maatregelen getroffen. Desondanks is het aantal aanrijdingen met damherten zeer sterk gestegen in de jaren nadien. Zo is na het treffen van snelheidsmaatregelen in 2020/2021 het aantal aanrijdingen toegenomen van 4 in 2020 naar 33 in 2023. Na het plaatsen van de dynamische borden in 2022 is het aantal aanrijdingen toegenomen van 16 in 2022 naar 33 in 2023. Hieruit blijkt dat deze maatregelen niet afdoende zijn. Als beschreven onder het kopje 'Niet getroffen maatregelen', zijn er ook geen andere maatregelen voorhanden.

A5. Noodzaak vergunningverlening

Er is een verband vast te stellen tussen het aantal aanrijdingen enerzijds en de omvang van de aanwezige (deel)populaties damherten in het gebied Oranjewoud-Katlijk anderzijds. Daar is de populatie van de damherten in de provincie het grootst met inmiddels ruim 600 dieren. Het aantal aanrijdingen ligt daar ook aanzienlijk hoger dan in de overige gebieden in de provincie waar (kleinere) populaties damherten aanwezig zijn.

Ons college acht de noodzaak tot ingrijpen in de populatie op dit moment zodanig urgent dat gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid die de Ow biedt zonder dat er sprake is van een goedgekeurd Fbp. De omgevingsvergunning zullen wij dan ook verlenen om in te kunnen grijpen in door damherten veroorzaakte verkeersonveilige situaties. Tevens achten wij het noodzakelijk om een vergunning af te geven voor het afschot van zieke of gebrekkige dieren.

¹⁰ Effectiviteit van maatwerkbeheer en een virtueel hekwerk op verkeersslachtoffers onder reeën Wageningen Environmental Research mei 2024 p. 13,14.

A6. Gunstige staat van instandhouding

Het damhert is al geruime tijd geleden van de Rode lijst van bedreigde en kwetsbare dieren (2006) afgehaald vanwege toename in aantal en verspreiding, resulterende in een gunstige staat van instandhouding in Nederland.

Vanuit het rapport van Van den Brink/Dekker uit 2019 wordt duidelijk dat er, voor zover bekend, in het verleden in Fryslân nooit sprake is geweest van in het wild levende populaties damherten. Toch is in de afgelopen tien tot vijftien jaar op een aantal plaatsen in Fryslân sprake van in het wild (over)levende populaties damherten. Er zijn zelfs meldingen die duiden dat dit al over een langere periode gaande is. Voor alle waargenomen situaties gaat het om - van oorsprong - gehouden dieren die, hetzij opzettelijk, hetzij per ongeluk, in het wild terecht zijn gekomen. Omdat het in deze situaties ging om meer dan een enkel dier, van beide geslachten, konden deze dieren verwilderen en zich voortplanten. Het is zeker dat alle vrij levende populaties die nu in Fryslân voorkomen op deze manier zijn ontstaan. Daar deze zich al over langere tijd hebben kunnen voortplanten, en inmiddels verwilderd zijn, moeten deze populaties vanuit de Ow worden beschouwd als 'beschermde inheemse diersoort'.

Van den Brink/Dekker stellen dat het van belang is dat er minimaal 50 dieren in een populatie overblijven om een duurzame populatie te garanderen. In deze vergunning wordt uitgegaan van minimaal 80 tot 90 dieren in het gebied Oranjewoud-Katlijk. Hiermee wordt geborgd dat er een populatie overblijft met de gewenste genetische variatie om duurzaam te kunnen voortbestaan. Tevens is hiermee de gunstige staat van instandhouding geborgd.

De Fbe dient jaarlijks te rapporteren over het aantal aanrijdingen en het aantal afgeschoten damherten. Tevens kan ons college op ieder gewenst moment de afschotgegevens opvragen. Daarmee kan goed gemonitord worden dat de populatie niet krimpt tot minder dan 80 dieren.

Resumerend

Ons college is van mening dat onderhavige omgevingsvergunning eraan bijdraagt dat op een zorgvuldige wijze invulling gegeven wordt aan de in de Ow genoemde wettelijke belangen en bepalingen en uitvoering kan worden gegeven aan het beheren van de in onze provincie aanwezige populatie damherten. Naast alle uitgevoerde preventieve maatregelen stelt ons college dat het toestaan van gereguleerd afschot in het gebied Oranjewoud - Katlijk en een randzone daaromheen nodig is ten einde het aantal aanrijdingen in het gebied te kunnen blijven beheersen. De verwachting is daarbij dat het uitvoeren van de beheermaatregelen ten behoeve van de verkeersveiligheid ook gunstig zal uitpakken voor de overige in dit besluit genoemde wettelijke belangen (schade aan flora&fauna, schade aan gewassen en overlast), welke weliswaar niet ten grondslag liggen aan dit besluit.

Bij het niet beheren van de inmiddels grote populatie damherten in het gebied Oranjewoud - Katlijk zullen de aantallen verder stijgen tot een schier onbeheersbaar niveau. Hierdoor zullen naar verwachting meer trek- en zwervbewegingen plaatsvinden waardoor meer aanrijdingen in het verkeer ontstaan en een toename van aanrijdingsslachtoffers. Naar het oordeel van ons college bestaat er geen andere bevredigende oplossing om dat te voorkomen dan door toepassing van beheer middels afschot.

Ons college is van mening dat het langer wachten met beheer van het damhert in genoemde gebied tot niet aanvaardbare verkeersrisico's zal leiden. Om dit te voorkomen wordt deze omgevingsvergunning verleend.

A7. Uitvoering

Beheer- en afschotplan

Het beheer- en afschotplan geeft weer op welke wijze binnen de kaders van voorliggende omgevingsvergunning het beheer en afschot in ieder geval de komende 5 jaar inhoud gegeven zal worden zodanig dat uitzicht gaat ontstaan op uiteindelijk de gewenste aantallen damherten in het gebied Oranjewoud-Katlijk. Het plan is gericht op het stoppen van de verdere groei, wat uiteindelijk ervoor zal zorgen dat er sprake moet zijn van een ecologisch duurzame populatie en derhalve een gunstige staat van instandhouding.

In het plan is toegelicht op welke manier registratie van het afschot en de nog aanwezige dieren en het verspreidingsgebied daarvan plaats zal vinden. Afschot moet worden vastgelegd in het Faunaregistratiesysteem (FRS) binnen 48 uur. Hierdoor zijn wij als bevoegd gezag te allen tijde op de hoogte van de actuele aantallen afgeschoten dieren. Omdat ieder jaar in de lente een populatietelling wordt gedaan, kan op elk moment berekend worden wat de omvang van de populatie is.

Omvang omgevingsvergunning

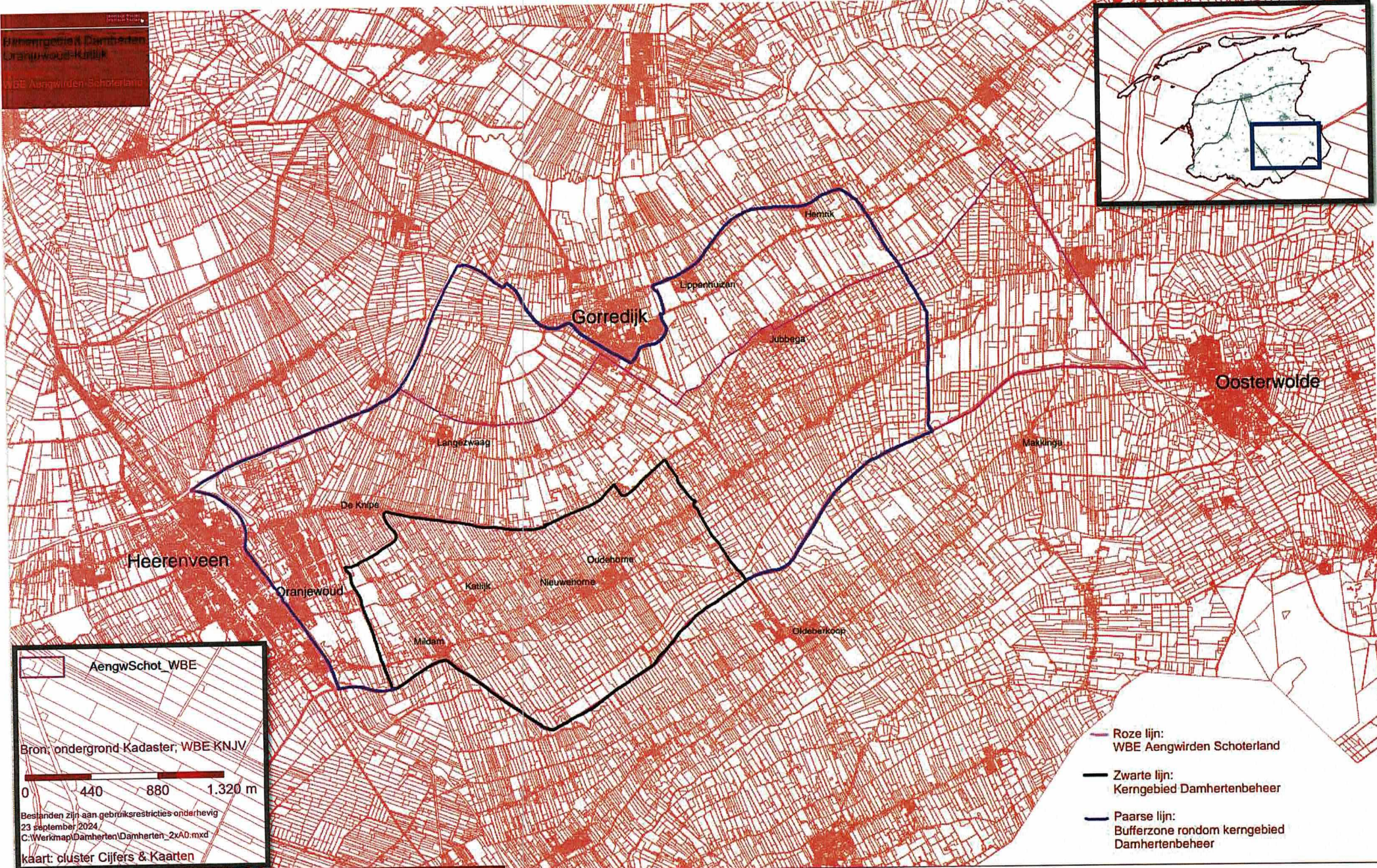
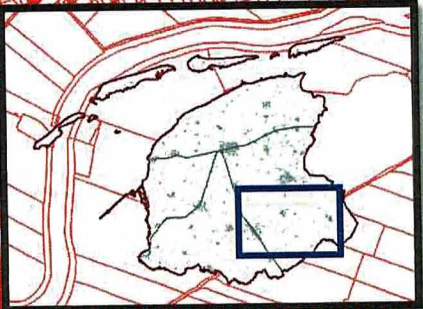
In de beleidsnotitie bescherming en beheer damhert in Fryslân' (3 september 2019) worden ter invulling van het wettelijk belang verkeersveiligheid de volgende jaarlijkse maxima voor het aantal aanrijdingen vastgelegd:

1. Op wegen waar 80 kilometer per uur of sneller gereden mag worden nul aanrijdingen.
2. Op wegen waar 60 tot 80 kilometer per uur gereden mag worden maximaal één aanrijding.
3. Voor overige wegen mag het aantal aanrijdingen met damherten in totaal maximaal vijf bedragen.

Voor de locatie Oranjewoud-Katlijk betekent dit dat de omgevingsvergunning voor afschot moet leiden tot maximaal één aanrijding per jaar, omdat op deze weg op sommige gedeeltes 60 kilometer per uur gereden mag worden en op sommige gedeeltes 80 kilometer per uur.

Om een gunstige staat van instandhouding van het damhert te kunnen garanderen, is ons college van mening dat uiteindelijk een populatie van minimaal 80 tot 90 dieren aanwezig moet blijven binnen het gebied Oranjewoud-Katlijk. Door Van den Brink/Dekker in 2019 is gesteld dat vanuit de gewenste genetische variatie een damhertpopulatie uit tenminste 50 dieren dient te bestaan. Daartoe is door de Wbe Aengwirden-Schoterland een beheer- en afschotplan uitgewerkt voor het verspreidingsgebied Oranjewoud-Katlijk. Dit beheer- en afschotplan is opgesteld in afstemming met de aangrenzende Wbe's en voor goedkeuring voorgelegd aan de Fbe.

Uitwerking van Damherten
Kerngebied-Kadaster
WBE Aengwirden-Schoterland

AengwSchot_WBE

Bron: ondergrond Kadaster; WBE KNJV

0 440 880 1.320 m

Bestanden zijn aan gebruiksrestricties onderhevig
23 september 2024
C:\Werkmap\Damherten\Damherten_2xA0.mxd

kaart: cluster Cijfers & Kaarten

- Roze lijn:
WBE Aengwirden Schoterland
- Zwarte lijn:
Kerngebied Damhertenbeheer
- Paarse lijn:
Bufferzone rondom kerngebied
Damhertenbeheer